

АНОТАЦІЯ

Назва дисципліни / освітнього компонента	ВК 07 Європейські режисерські школи
Освітня програма	«Перформативні мистецтва»
Компонент освітньої програми	Вибірковий
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	_3_ кредитів / _90_ годин
Вид підсумкового контролю з	залік
Мова викладання	Українська мова викладання
Викладач	Богатирьов Володимир Олександрович, канд. пед. наук, доцент, професор кафедри театральної режисури
CV викладача на сайті кафедри	Посилання
E-mail викладача	bogatyrevvladimir60@gmail.com

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Ознайомити студентів з режисерськими шуканнями видатних майстрів європейської режисури, найбільш відомими театральними режисерськими школами створеними протягом багатовікової історії розвитку європейського театру. Викликати інтерес до творчих здобутків сучасних європейських режисерів, забезпечити необхідну базу для творчих режисерських пошуків та експериментів, сприяти підвищенню інтелектуально-культурного рівня студентів, формування режисера-постановника ХХІ століття.

Під час вивчення дисципліни «Європейські режисерські школи» перед магістрантами ставляться **наступні завдання:**

- засвоїти основні напрями та тенденції розвитку режисерського мистецтва Західної та Східної Європи.
- ознайомитись з кращими зразками європейського режисерського мистецтва;
- сформувати потребу спілкуватися з кращими зразками театального мистецтва Європи з метою постійного самовдосконалення;
- накопичення особистих вражень для збагачення режисерських засобів виразності та наступного їх застосування у власній творчій діяльності.

Формуються і вдосконалюються такі загальні та спеціальні компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 02. Здатність застосовувати фундаментальні знання у практичних ситуаціях.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності:

ФК02.Здатність генерувати задум та здійснювати розробку нової художньої ідеї та її втілення у творі сценічного мистецтва

ФК03.Здатність до комплексного оперування специфічною системою виражальних засобів (пластично-зображальними, звуковими, акторсько-виконавськими, монтажно-

композиційними, сценарно-драматургічними, при самостійному створенні та виробництві сценічного твору;

ФК08. Здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності

ФК09. Здатність співвідносити особисте розуміння художньої ідеї та твору із зовнішнім контекстом;

Очікувані результати навчання (базуються на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою, та деталізуються)

ПР03. Вміти здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет, вільно застосовувати можливості інформаційних технологій у професійній діяльності.

ПР12. Знати історію відповідної галузі світового й українського сценічного мистецтва, особливості організації сценічної справи у межах різних історичних (культурних) епох.

ПР13. Вміти оцінювати досягнення художньої культури в історичному контексті, здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва.

ПР14. Вміти орієнтуватися у напрямках та концепціях сучасного художнього життя, у розвитку сценічного мистецтва, осмислювати тенденції сучасних культурно-мистецьких процесів.

Після вивчення даної дисципліни студенти повинні **знати:**

- основні тенденції розвитку режисерського мистецтва в Європі;
- творчу та теоретичну спадщину найбільш відомих режисерів драматичного театру у Західній та Східній Європі;
- бачити результати експериментального пошуку виразних засобів у сучасному театрі;
- мати уявлення про різноманітні методи роботи режисера-постановника над виставою та з актором над роллю.

Програма курсу «Європейські режисерські школи» передбачає вивчення теорії та практичні заняття. Закони режисури, як будь-яке живе мистецтво, не зв'язані догмами, вони розвиваються в ході розвитку історії людства і театрального мистецтва.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Європейські режисерські школи.

Тема 1. Формування режисури як професії в історії європейського театру.

Елементи режисури в античному театрі. Ритуальна основа театру. Святкування Великих Діонісій та змагання драматургів (VI ст. до н.е.) Драматург у ролі режисера. Культові свята у Римі. Римський театр Ателани. Перші римські режисери.

Види релігійних вистав у середньовіччі: літургійна драма, міраклі, містерія, мораліте. Симультанний принцип декорації. Колективна режисура релігійних вистав. Акторська режисура. Два напрями розвитку театру епохи Відродження: придворно-аристократичний та народний. Зовнішньо-постановочна режисура придворного театру: організація сцени коробки, перспективної та кулісної декорації, складні технічні ефекти, використання музики, танцю, пантоміми.

Мандрівні театральні трупи. Імпровізаційний театр комедії дель-арте. Творчість видатних діячів театру – В.Шекспіра, Лопе де Рueda, Лопе де Вега, А.Беолько, Г.Сакса.

Характер режисерських обов'язків у театрі класицизму. Нормативна естетика класицизму. Класицистична манера акторської гри. Акторська режисура. Виникнення акторського амплуа. Жан Батіст Мольєр як представник передового театру класицизму.

Формування режисерських функцій в театрі епохи Просвітництва. Джерела режисерської професії. Дві головні течії в розвитку театрального мистецтва XVIII ст. Виникнення середнього жанру – драми. Діяльність Дені Дідро та Готгольда Еффраїма Лессінга. Початок

об'єднання розрізнених функцій режисера. Створення акторських шкіл. Л.Ф.Шредер як предтеча режисерської професії. Реформа сценічного мистецтва, здійснена Жозефом Тальма. Академія акторського мистецтва К.Екгофа. Становлення фундаменту театральної педагогіки. Театр К.Гоцці і театр К.Гольдоні.

Тема 2. Тотальна режисура Макса Рейнхардта

Макс Рейнхардт як учень і послідовник Отто Брама. Оригінальність творчих шукань Рейнхардта у «Малому театрі». Захоплення символізмом. Виникнення «нового театру». Етапна постановка п'єси В.Шекспіра «Сон літньої ночі». Використання театральної гри та атмосфери. Європейська популярність режисерських робіт Макса Рейнхардта. Два напрями творчих шукань режисера. Близькість проблем постановки класики з сучасністю. Пошуки психологічної вишуканості у Камерному театрі. Утворення «Нового театру». Боротьба з театальною рутинною. Поява експресіоністичних тенденцій в його творчості. Постановка «Царя Едіпа» у Берлінському цирку. Взаємовідносини героя і маси. Сандро Моїссі та Пауль Вегенер в «Царі Едіпі» та «Гамлеті». Постановки 1909,1910,1913 рр. Постановка містерії на площі перед собором. Організація «Великого Берлінського театру» 1919 р. Постановка «Орестей». Пошуки нових виражальних засобів. Керівництво «Йозейштадтеатром» у Відні. Організація та проведення Зальцбургських театральних фестивалів. Постановка п'єси Г.Гауптмана «Перед заходом сонця» в 1932 р. Еміграція. Робота в Голівуді. Вплив творчості Макса Рейнхардта на розвиток режисерського мистецтва в Європі.

Тема 3. Родоначальник авторської режисури - Едвард Гордон Крег.

Різноманітні стилі у театральному мистецтві кінця XIX початку XX століття. Натуралізм, символізм, декаданс, метод критичного реалізму. Умови творчого становлення Гордона Крега як режисера.

Синтетичність і тяжіння до символізму як визначальні риси його режисерського мистецтва. Режисер - єдиновладний творець вистави. Режисер – єдиний інтерпретатор вистави. Гордон Крег та його вимоги до режисера: висока культура й досконале знання театральної техніки, обізнаності з акторським мистецтвом, живописом, музикою, сценічною композицією мистецтвом пластики та ін.

Тема 4. Театр жорстокості Антонена Арто.

Сюрреалізм в європейському театральному мистецтві початку XX століття. Драми Г.Аполлінера, А.Салакру, Ж.Кокто, Роже Вітрака. Створення театру ім. Альфреда Жаррі в 1926 р. Вплив на становлення режисерських поглядів Арто драматургії Моріса Метерлінка та Августа Стріндберга. Перший маніфест – відкидання існуючого театру та усіх форм культури. Театр створює реальність, а не імітує життя. Криза європейської культури як страх перед реальністю. Маніфест театру Жорстокості – 1932 р.

Концепція «Жорстокого Театру» у книзі «Театр і його двійник» - 1938 р. Критика розважального театру як вияву буржуазного конформізму. Відмова від гуманістичного та психологічного театру. Насилля та жорстокість як засоби очищення суспільства. Вплив З.Фрейда на режисерські ідеї Арто. Вивільнення підсвідомості та інстинктів як творчий маніфест Театру Жорстокості.

Вплив на Арто вистав Балійського театру танцюристів (Колоніальна виставка в Парижі 1931 року). Захоплення невербальними формами театру. Сценічна дія як засіб вияву і вивільнення колективного підсвідомого (Юнг) та очищення витіснених образів.

Театральна система Арто як спосіб тотального впливу на людину і засіб глибокого розкриття духовного потенціалу. Театр-двійник життя. Життя - двійник театру.

Обґрунтування принципу творчості – безпосередність сприйняття художника – є основним змістом твору, відображення суб'єктивного внутрішнього світу, неможливість адекватного відображення стану митця.

Вплив ідей Антонена Арто на Жана Луї Барро, Єжи Гротовського, Пітера Брука Єуженію Барбу, Чарлза Маровіца, Джуліана Бекка, Моріса Бежара та інших Європейських режисерів.

Тема 5. Театральна система Бертольда Брехта.

Театр Брехта як вияв мистецької індивідуальності його творця. Поєднання мистецтва драматурга, режисера та актора в одній особі. Особливості реалізму Брехта. Широке узагальнення проблеми образів цього театру. Теорія «епічного театру». Відмінність епічного театру від театру «аристотелівського». Замість переживання глядачів – усвідомлення смислу сценічної дії.

Застосування прийому «ефект відчуження». Порушення ілюзії «справжності» того, що відбувається на сцені. Введення зонгів. Створення нової теорії акторського мистецтва. Підхід актора до образу драматичного твору з позиції свідка на суді. Особливість перевтілення в образ – «показ». Відхід від «вживання» в образ.

Драматургічна багатозначність, чітко спланована умовність і лаконізм просторових вирішень, особлива конкретність і правдивість фізичної поведінки дійової особи.

Тема 6. Режисер-мислитель Пітер Брук.

Рання професійна зрілість режисера Брука – шість поставлених вистав у віці до 20 років. Запрошення працювати у Меморіальному Шекспірівському театрі у Стратфордї на Ейвонї. Постановка «Ромео і Джульєтти». – сенсація сезону 1947 року. Брук як Епохальний режисер. Постановки Брука у Меморіальному театрі. «Гамлет» з Полом Скофілдом, «Король Лір». Показ цих вистав у Москві. Брук як прихильник режисерського театру.

Невловимість стилю режисера. Книга «Порожній простір» -1968 р. Домінанта творчості режисера - Критика аморальності світу. Театр як відображення дисгармонійного суспільства. Надання жанру трагедії узагальненої форми. Сучасність як історія людства. Протистояння театру Брука комерційному театрові.

Критика «неживого театру». Неживий театр – як театр відсутності думки. Протиставлення його живому театрові. Проблеми «священного театру». «Грубий « театр. «Театр такий, який він є».

Шекспірівський театр і «тотальний театр» Брука. Відновлення народних основ театру, повернення втраченого зв'язку з глядачем як основна мета його режисерських пошуків.

Режисерський театр Пітера Брука. Тенденція до індивідуалізації вистави. Розвиток Бруком вчення про творчість актора, експериментування у засобах режисерської виразності використання незвичайних технік у виставах.

Діяльність Брука як організатора Міжнародного центру з вивчення проблем світового театру. Постановка «Махабгарата» та інших експериментальних вистав. Діяльність Пітера Брука як теоретика театру.

Тема 7. Лірико-епічний «Театр для людей» Джорджо Стрелера.

Початок театральної діяльності Джорджо Стрелера після закінчення Міланської Академії любителів театру в 1940 р. Акторські роботи в пересувному театрі.

Заснування «Театру масок» у Швейцарії -1943 р. Постановки – «Вбивство у соборі» Т.С.Еліота, «Калі гула» А.Камю – перша в світі постановка.

Клуб театральної культури «В Діогена» у Мілані. Тріумфальна постановка «Жалоба до лиця Електри» Юджина О'Ніла.

Керівництво театром «Літній театр», постановки – «Любов під в'язами» О'Ніла, «Вільна жінка» А. Салакру, «Тереза Ракен» Е.Золя.

Створення «Пікколо театру» 1947 р. Постановка «Міщан» та «На дні» М.Горького. Створення ядра акторського ансамблю «Пікколо театру». Створення студії при театрі зі статусом міського навчального закладу.

Маніфест «Новий театр – за новий театр» Стрелера і Грассі – 1954 р. Ідея театру як культурного центру – з бібліотекою, музеєм, конференц залами, книжковим магазином, камерною сценою тощо.

Вплив на Стрелера творчості Ж.Копо, Л.Жуве, Б.Брехта. Поєднання у методі Стрелера театру Брехта і театру Гольдоні. Лірико-епічний театр Джорджо Стрелера – як синтез двох напрямів у театральному мистецтві. Реалізація принципу відчуження у творчості Стрелера, як спосіб переміщення усіх персонажів інший простір і час вистави.

Особливість режисерського методу Стрелера в органічному поєднанні епосу й лірики, космосу й побуту в класичній діалектичній єдності двох протилежностей.

Варіанти постановок однієї п'єси – «Ночі гніву» А.Салакру (1947 та 1964) «Вбивство у соборі» Т.С.Еліотта 1948 та 1951, «Арлекін слуга двох панів» К.Гольдоні (1947, 1952, 1957, 1972, 1977), «Трьох копійчана опера» Б.Брехта (1956, 1959, 1972) «Буря» В.Шекспіра (1948, 1979).

Оперні постановки Д.Стрелера в міланському театрі «Ла Скала» - «Вогнений ангел» та «Любов до Трьох апельсинів» С.Прокоф'єва, «Дон Паскуале» Доніцетті, «Весілля Фігаро» Моцарта, «Фіделіо» Бетховена та інші. Синтез музичної дії та театральної дії, проблеми єдності музики і слова .

Джорджо Стрелер на чолі «Театру Європи» на базі «Комеді Франсез» та міланського «Пікколо театр».

Тема 8. Режисерські експерименти Єжи Гротовського.

Ідея освоєння багатовікової спадщини театрального мистецтва та ритуалів світу. Пошуки сенсу існування театру. Пошуки нових засобів виразності актора. Експерименти в галузі акторської техніки. Тренінги надможливостей актора.

«Пізнавальний елітаризм» та «святкова конфронтація» мистецтва театру. Близькість естетичних позицій Ніцше та Шопенгауера театрові Гротовського.

Ідея повернення театрові першородної магії та античного катарсису.

Зміна назви театру на Інститут майстерності актора – 1970 р. Продовження експериментів у галузі акторської техніки. Особистісна орієнтованість тренінгів Гротовського. «Бідний театр».

Експериментальні програми – Театр джерел, Танатос Польський -1978-1980

Пара театр, театр співучасті, перетворення театральної школи у школу життя, Гротовського в гуру- вчителя і творця життя.

Міжнародні програми Єжи Гротовського – Антропологічний театр, Італія, Понтендера, - початок нової експериментальної програми «Перформер» - 1985-1987

Ритуально-драматичні техніки, пробудження неусвідомленого творчого потенціалу актора, Єдність духовного і тілесного на новому якісно рівні.

Театральне мистецтво Єжи Гротовського як провідник духовних і телесних імпульсів, як рушій для злету.

Тема 9. Сучасне Європейське режисерське мистецтво та його вплив на розвиток українського театру.

Пошук нових драматургічних форм та нових виразних засобів у театрі «авангарду» на початку ХХ століття. Плеяда французьких майстрів режисури – Шарль Дюллен, Луї Жуве,

Гастон Баті, Жорж Пітоєв. Перегляд традицій і принципів декораційного і музичного оформлення вистав. Постановочні експерименти і відкриття «Картелю чотирьох» .

Продовження пошуків Жака Копо «Стара голуб'ятня» та режисерських здобутків Жана Вілара – Національний народний театр у Парижі. Утвердження принципу естетичного взаємозбагачення різних театральних культур.

Значення режисерських пошуків «авангардистів»- експериментально віднайдені форми, прийоми, вирішення, виразні засоби театрального мистецтва. Перехід через руйнування традиційних естетичних норм до постмодернізму чи трасавангарду.

Постмодернізм як реакція на авангард, іронічний сплеск традиційної культури. Завершення феномену авангарду у 1960-70-ті роки. Режисерські шукання постмодерністських митців європейського театру. Р Уїлсон і Кармело Бене (нар. 1937 р.) - творці авторських вистав інсталяцій.

Режисура Петера Штайна.

Режисери пострадянського простору Роберт Стурґа, Тимур Чхеїдзе, В.Пансо, Еймунтас Някрошюс, Юозас Мільтініс.

Вектори розвитку сучасного європейського режисерського мистецтва. Образний театр та його суттєві ознаки – асоціативність, поліфонічність художнього образу, емоційно-естетичний вплив художнього образу на глядача.

Вплив сучасних європейських режисерських шкіл на український режисерський театр.